

УДК 338

В. Ю. Єдинак,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ
Н. М. Плешкова,
магістрант, Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ
С. П. Ніжніченко,
магістрант, Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ

ВПЛИВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

V. Yu. Iedyak,
Associate Professor, Customs Academy of Ukraine, Dnipropetrovsk
N. M. Pleshkova,
Graduate Student, Customs Academy of Ukraine, Dnipropetrovsk
S. P. Nizhnichenko,
Graduate Student, Customs Academy of Ukraine, Dnipropetrovsk

EFFECT OF CUSTOMS POLICY IN FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES

В статті розглянуто основні засади митної політики України, її вплив на зовнішньоекономічну діяльність вітчизняних підприємств, проаналізовано показники експорту-імпорту товарів та послуг в Україні, визначено головні напрями підвищення ефективності проведення експортно-імпортних операцій підприємств України.

In the article the basic principles of the customs policy of Ukraine and its impact on the foreign activities of domestic enterprises are considered, exports and imports of goods and services are analyzed in Ukraine, identifies the key ways to increase the efficiency of export-import operations in Ukraine.

Ключові слова: Митна політика, зовнішньоекономічна діяльність експортно-імпортні операції, економічна безпека.

Keywords: Customs, foreign trade export and import operations, economic security.

Постановка проблеми. Важливим елементом діяльності держави практично на всіх етапах свого розвитку є митна політика, її формування та реалізація. Активізація державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності взагалі та митного регулювання зокрема на сучасному етапі становлення торгівельних відносин набувають все більшого значення в умовах глобальної конкуренції та захисту національних економічних інтересів. В сучасних умовах Україна знаходиться на етапі активного пошуку свого місця у системі міжнародних економічних відносин, тому вивчення та використання економічних механізмів та інструментів впливу, зокрема митно-тарифного регулювання, є першочерговим завданням. У всьому світі митно-тарифне регулювання є "локомотивом" економічного регулювання та відповідає вимогам розвитку ринкових відносин та ринкової економіки.

Як показує історичний досвід розвитку багатьох розвинутих країн світу, митна справа є неодмінним елементом високоефективної організації життя суспільства і, перш за все, функціонування його економіки. Вирішуючи цілу низку важливих завдань, митна система стає значним важелем підтримки рівноваги і створення у суспільному виробництві найсприятливіших умов для розвитку власної економіки. Що до нашої країни, то поряд із цими завданнями митна система повинна стати і вже стає вагомим чинником ринкових перетворень.

Незважаючи на нестійкий розвиток світової економіки та нестабільність на міжнародних фінансових ринках, що мали вплив на розвиток економіки України, уряд у 2013 році вдалося забезпечити утримання позитивної динаміки зростання доходів бюджету, вишукати можливість для підвищення заробітних плат, пенсій та соціальної допомоги населенню, зберегти послідовність у питанні розбудови інфраструктури держави і стимулювання економіки та своєчасно виконувати боргові зобов'язання. За офіційними даними Державної фіскальної служби України, надходження до Державного бюджету України у 2013 році становили 346,1 млрд. грн., що на 10 відсотків, або на 31,4 млрд. грн. більше, ніж у 2012 році. Протягом серпня поточного року органами Державної фіскальної служби України до загального фонду державного бюджету забезпечено понад 26,8 млрд. грн. надходжень, що на 26,5% більше, ніж за аналогічний період минулого року. З них податковими органами забезпечено збір майже 16 млрд. грн. платежів, митними органами – понад 10,9 млрд. грн. При цьому особливо слід наголосити на тому, що йдеться в основному про "живі" гроші, краще потрібні державі в умовах кризового стану [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних підходів, а також публікацій та видань дозволяє дати наступне узагальнене визначення митної політики як системи принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі. Цілі митної політики – забезпечення національних митних інтересів держави та їх безпеки. Митна політика базується на базових національних інтересах та відповідних аспектах державної політики національної безпеки і здійснюється шляхом реалізації відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності (як внутрішніх, так і зовнішніх) відповідно до чинного законодавства та міжнародно-правових актів та звичаїв. Засоби реалізації митної політики застосовуються переважно при переміщенні фізичними та юридичними особами товарів через митний кордон України.

Проблеми, пов'язані з вдосконаленням митної політики, що склалися в процесі інтеграції України у світове товариство, постійно перебувають у центрі уваги вчених-фахівців з управління різними аспектам митної справи. Так, розкриваючи зміст категорії "митна політика" В. В. Сандровський визначає останню як систему заходів що регулюють ввезення, вивезення і транзит переміщуваних через кордон даної країни товарів та інших предметів, їх митне оподаткування, оформлення та контроль. При цьому, автор зазначає, що митна політика не зводиться лише до техніки митної справи, власне до митних заходів на кордоні чи у зв'язку з його перетинанням (огляд і випуск вантажів, нарахування мита тощо), а є значно ширшою.

Аналізуючи механізм формування та реалізації митної політики, І. Г. Бережнюк [7] зазначає, що на етапі формування митної політики суспільне уявлення

про митне регулювання та митну справу у взаємозв'язку з економічними інтересами і цілями держави впливають на визначення орієнтирів (рамкових стандартів) митного регулювання. У межах визначення митної політики формується система митного регулювання, яка, крім механізмів митно-тарифного та нетарифного регулювання, включає митну систему. Вплив держави в особі митних органів та інших суб'єктів митних відносин, причетних до переміщення товарів і транспортних засобів, з метою підпорядкування її дій своїм економічним інтересам запускає механізм митного регулювання, який реалізується через митну справу, а з діяльності митних органів починається реалізація митної політики.

П. В. Пашко [8] зазначає, що митна політика – це відображення завдань, які держава має на меті її реалізації, тому постійно змінюється.

Державна митна політика згідно Митного кодексу України – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики.

Метою статті є аналіз реалізації митної політики України на сучасному етапі, її вплив на стан регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. На сьогодні митна політика в цілому належить до числа найважливіших проявів суверенітету держави, що зумовлює особливу увагу до неї з боку законодавчої та виконавчої влади при формуванні міжнародно-правової позиції та вирішенні внутрішніх проблем держави.

На сучасному етапі розвитку держави можна виділити наступні головні напрямки митної політики України:

- структура системи органів державного регулювання митної справи;
- розміри мит та умов митного обкладання;
- вільні митні зони та митні режими на території України;
- перелік товарів, експорт, імпорт та транзит яких через територію України забороняється.

Питання митно-тарифного регулювання є одними з основних у розвитку зовнішньоекономічних відносин, тому особливу увагу необхідно приділити вирішенню саме проблем вдосконалення системи митно-тарифного регулювання в Україні. Митна політика України розвивалася паралельно до розвитку всіх інших сторін системи митно-тарифного регулювання відповідно до передових, загально визначених норм і правил міжнародної політики. Вона включає одночасне вирішення проблем заповнення теоретичного вакууму, розбудови митної інфраструктури й активної участі в опрацюванні митних режимів, що мають забезпечувати мінімізацію митних процедур та ефективність митного контролю.

Україна активно співпрацює з митними адміністраціями багатьох країн світу (є членом Ради митного співробітництва, Всесвітньої митної організації) та продовжує процес приєднання міжнародних конвенцій з питань митної справи у напрямі гармонізації із загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами та стандартами.

Основна робота при вдосконаленні митної політики має бути спрямована на оптимізацію митного тарифу шляхом зниження податкового навантаження за різною номенклатурою товарів, імпорт яких є економічно недоцільним. Існуюча диференціація ставок митних зборів (мінімальні ставки мита на матеріали, сировину, комплектуючі; максимальні – на готові вироби) створює більш привабливі умови для виготовлення товарів в Україні порівняно з їх імпортом і сприяє перенесенню виробництв на територію України. Однак обмеженням для застосування диференційованих ставок мита в залежності від призначення товарів є правова та економічна невизначеність статусу окремих товарів. На наш погляд, більш доречною є позиція держави, за якої застосування знижених ставок мита повинно застосовуватися не до всіх без винятку груп товарів, а тільки для тих, які будуть в подальшому задіяні у розвитку вітчизняної промисловості. Запровадження такого підходу дасть змогу, з одного боку, забезпечити сприятливі умови для збільшення ввезення товарів, а з іншого – значно знизить кількість порушення митних правил.

Збалансованість тарифного регулювання імпорту з урахуванням потреб виробників і споживачів в даний час забезпечується:

- а) застосуванням спеціальних тарифних інструментів в аграрному секторі (сезонне мито, тарифні квоти);
- б) гнучким реагуванням на потреби виробників і споживачів на цінову політику шляхом тимчасового зниження ставок ввізного мита;
- в) застосуванням спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів.

У свою чергу, рекомендується продовжити роботу щодо подальшого зниження ставок ввізного мита на технологічне обладнання, яке не має вітчизняних аналогів, при збереженні захисних ввізних митних зборів на висококонкурентне обладнання, яке виробляється вітчизняними підприємствами. Пріоритет в даному випадку має надаватися імпорту високотехнологічного обладнання, використання якого підвищить конкурентоспроможність вітчизняної продукції. До того ж необхідно відмовитись від необґрунтовано завищених ставок мита, насамперед, на товари промислового і соціального призначення, які не виробляються в Україні. Збереження ставок митних зборів з фіскальною метою призводить до підвищення цін і, відповідно, навантаження на споживача. Іншим негативним ефектом встановлення високих ставок є високий ступінь ризику порушення митного законодавства з метою мінімізації розміру митних платежів, необхідних для сплати до бюджету.

Використання основних інструментів митного регулювання, по-перше, передбачає втручання в сферу приватного підприємництва, а тому потребує чіткої нормативно-правової регламентації, а по-друге, узгодження зовнішньоторговельної політики до загальноприйнятих стандартів міжнародної торгівлі. На сьогоднішній день сучасна митна політика України є недосконалою, свідченням чому можуть бути такі факти:

- значна частка у загальному обсязі товарообігу товарів переміщуються з приховуванням інформації від митних органів або шляхом контрабанди;
- велика кількість правопорушень у сфері інтелектуальної власності;
- невідповідність існуючої системи митного контролю сучасним стандартам пропускної спроможності;
- корупція в митних органах;
- великий обсяг тінізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств.

Низька ефективність реалізації митної політики може також бути проілюстрована динамікою обсягу експорту-імпорту товарів та послуг в Україну (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка обсягів експорту-імпорту товарів та послуг в Україні за перше півріччя 2013 р. та перше півріччя 2014 р. [3]

	2013 р. (I півріччя), млн. дол. США	2014 р. (I півріччя), млн. дол. США	Темп зростання, %
Обсяг експорту у грошовому виразі у т.ч.:	40340,2	37688,7	93,4
- товарів	33677,8	30742,7	91,3
- послуг	6662,4	6946,0	104,3
Обсяг імпорту у грошовому виразі у т.ч.:	44129,6	38486,1	87,2
- товарів	40893,8	34963,1	85,5
- послуг	3235,8	3523,0	108,9
Сальдо	-3789,4	-797,4	-

З даних таблиці чітко видно, що спостерігається зменшення зовнішньоекономічної активності, зокрема обсяг експорту товарів та послуг знизився з 40340,2 млн. дол. США до 37688,7 млн. дол. США, а обсяг імпорту у першому півріччі 2014 р. знизився до 38486,1 млн. дол. США проти 44129,6 млн. дол. США у першому півріччі 2013 р. В зв'язку з такою ситуацією, а також кризовими явищами в економіці України, необхідно здійснити розробку додаткових заходів щодо вдосконалення митної політики України, серед яких, на наш погляд, слід виділити наступні:

- зниження абсолютного розміру ставки ввізного мита на велику частину номенклатури технологічного обладнання при одночасному збереженні високої ставки мита по тим товарам, де необхідний захист;
- розширення практики застосування диференційованих за рівнем абсолютних значень ставок митних зборів у залежності від рівня заявленої вартості за одиницю товару;
- збільшення в Митному тарифі України частки специфічних і комбінованих ставок ввізного мита та зміщення в подальшому специфічних складових комбінованих ставок на «плюсові».

Так зниження ставок ввізного мита на технологічне обладнання сприятиме активному ввезенню в Україну такого обладнання, що на сьогоднішній день є досить важливим, зважаючи на високий ступінь зносу основних виробничих фондів на більшості вітчизняних підприємств. Ввезення сучасного спеціального технологічного обладнання, призначеного як для виготовлення засобів виробництва, так і для споживчих товарів (особливо виробів легкої та харчової промисловості), матиме позитивний вплив на розвиток промисловості України.

Сучасна митна політика України є дещо недосконалою, про що свідчать наступні факти :

- значна частка у загальному обсязі товарообігу товарів переміщуються через контрабанду;
- здійснення правопорушень у сфері інтелектуальної власності;
- невідповідність митного контролю сучасним стандартам пропускної спроможності;
- корупційні процеси в митних органах;
- великий обсяг тінізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств.

Головними напрямками підвищення ефективності проведення експортно-імпорتنних операцій підприємств України пропонуються наступні:

- стабілізація ситуації в країні;
- визначення пріоритетних напрямів та відповідної державної підтримки розвитку галузей народного господарства й видів виробництва, що забезпечуватимуть потреби внутрішнього ринку у високоякісних конкурентоспроможних товарах, аналогічних імпортованим в Україну;
- розвиток імпортозаміщуваних виробництв із подальшою їх орієнтацією на експорт за умови повного забезпечення потреби внутрішнього ринку в цих товарах;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринку за рахунок впровадження новітніх технологій і використання сучасного устаткування;
- залучення іноземних інвестицій для створення потужного експортного сектору;
- забезпечення функціонування механізмів кредитування і страхування експорту за участю держави, а також надання державних гарантійних зобов'язань щодо експортних кредитів;
- орієнтація на розширення використання місцевих ресурсів та інших конкурентних переваг України;
- укладення ефективних договорів, врахування своєчасної практики ціноутворення;
- сприяння заходам щодо інтеграції економіки в європейські і світові господарські об'єднання та організації.

Висновки. Отже, забезпечення економічної безпеки України є одним з найважливіших національних пріоритетів і вимагає посиленої уваги представників державної митної справи. Тому формування та реалізація напрямів сучасної митної політики вимагає врахування усіх аспектів та складових економічної безпеки.

В центрі уваги повинен бути пошук найбільш спрощених варіантів оформлення товарів і вантажів, що переміщуються через митний кордон України. Це певною мірою могло б стати чинником розвитку вітчизняного товаровиробника, бо саме підвищення рівня організації та якості здійснення митного контролю покликане створювати усі необхідні для вітчизняного товаровиробника умови для широкого виходу на зовнішній ринок.

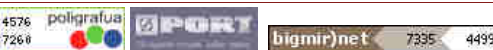
Література.

1. Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс] — <http://sfs.gov.ua/diyalnist/-rezalt/91662.html>
2. Сучасні тенденції реалізації митної політики України / Г. Сирнік, Я. Базилук [Електронний ресурс] — <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Juni/3.htm>
3. Філіпенко Т. В., Філатов В. В. Правові форми співробітництва в галузі вдосконалення митного законодавства України // Митна справа. — 2009. — № 6. — С. 28-34.
4. Обсяги експорту та імпорту товарів України за 2006-2009 рр. [Електронний ресурс] / Держ. ком. статистики України — www.ukrstat.gov.ua
5. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
6. Куліш А. М. Удосконалення митного законодавства України як фактор підвищення ефективності діяльності правоохоронної системи / А. М. Куліш // Фінансове право. — 2009. — № 1. — С. 296-300.
7. Бережнюк І. Г. Аналіз сучасних концепцій економічної безпеки держави / І. Г. Бережнюк // Вісник Академії митної служби України. — 2009. — № 1. — С. 69–80.
8. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / Пашко П. В. – Львів : ІРД НАН України, 2009. – 628 с., іл.

References.

1. State Fiscal Service of Ukraine, [Online], available at: <http://sfs.gov.ua/diyalnist/-rezalt/91662.html>
2. Strynik, G. and Bazyluk, J. "Modern trends implementation of customs policy Ukraine", [Online], available at: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Juni/3.htm>
3. Filippenko, T. and Filatov, V. (2009), "Legal forms of cooperation in improving customs legislation of Ukraine", *Customs*, vol. 6, pp. 28-34.
4. The official site of the State Statistics Service of Ukraine (2012), "The exports and imports of goods in Ukraine", available at: <http://ukrstat.gov.ua>
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Customs Code of Ukraine", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
6. Kulish, A. (2009), "Improving customs legislation of Ukraine as a factor in increasing the efficiency of law enforcement", *Financial Law*, vol.1, pp. 296-300.
7. Berezhnyuk, I.G. (2009), "Analysis of modern concepts of economic security", *Visnyk the Academy of Customs Service of Ukraine*, vol. 1, p. 69-80.
8. Pashko, P.V. (2009), *Customs Security (theory, methodology and practical advice): monograph*, IRD, NAS of Ukraine, Lviv, p.628.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"